

SLOVENSKI

vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 50-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XV.

Celovec, petek, 5. februar 1960

Štev. 6 (925)

Potreben popravek

V zvezi z našo ugotovitvijo, da v predsedstvu kuratorija za proslavo 40. obletnice plebiscita ni nobene slovenske organizacije niti slovenskih predstavnikov, je bilo nekaj komentarjev zlasti v glasilih tistih krogov, ki imajo „zvestobo do domovine“, boje od 1918 do 1920 in plebiscit tako rekoč v zakupu. Vsi ti komentariji več ali manj prikrito zagovarjajo izključitev zavednega slovenskega prebivalstva iz častnih in delovnih odborov za omenjeno proslavo s poznanim podtikovanjem nelojalnosti, protidržavnosti in iredente naše-mu ljudstvu.

Tukaj je potreben jasan popravek: koroški Slovenci glasovali za Avstrijo — avstrijski parlament sam je hotel Avstrijo le kot sestavni del nemškega rajha — imajo najmanj pravice do takega očitka krogi, katerih zvestoba do domovine nikdar ni veljala Avstriji, marveč jim je tudi glasovanje bilo le „zmaga v nemški noči“, kar so potem v času svoje nacistične zmage tudi čisto jasno povedali.

Mimo dejstva namreč, da so tedaj edino koroški Slovenci glasovali za Avstrijo — avstrijski parlament sam je hotel Avstrijo le kot sestavni del nemškega rajha — imajo najmanj pravice do takega očitka krogi, katerih zvestoba do domovine nikdar ni veljala Avstriji, marveč jim je tudi glasovanje bilo le „zmaga v nemški noči“, kar so potem v času svoje nacistične zmage tudi čisto jasno povedali.

To je treba enkrat jasno poudariti, zlasti zaradi tega, ker se tudi danes še pod krinko „zvestobe do domovine“ toliko greši in ni slučaj, da se je ponašalo tudi prepovedano in razpuščeno neonacistično in velenemško mladinsko društvo prav z imenom „Heimat-treue Jugend“. Tudi na Koroškem ta pojm terja končno jasno korekturo!

In kako je s pojmom „Koroške“? Danes je vse spet samo „Koroška“. Nacistična doba pa je jasno pokazala, da je bila tem glasnikom „Koroške“ le-ta le „južna obmejna marka velikonemškega rajha“, ki ni bila ne „naravna geografska enota“, marveč preko Karavank naravno povezana s sosedno Gorenjsko, niti ni bilo tedaj razlike med vindišarji in gorenjskimi Slovenci, marveč so vsi skupaj tvorili za te glasnike „nemški Kulturboden“. In to ne morda za rajhovec — ne, za vse publiciste in glasnike ter zgodovinarje glasovanja in obrambnih bojev vključno z glavnim organizatorjem priprav za uradno proslavo 40. obletnice prof. Koschierjem. Tudi ta pojm terja torej jasen popravek: Koroška ni „južna obmejna marka velikonemškega rajha“ niti ne sme biti „trdnjava nemštva na jugu“, marveč je zvezna dežela avstrijske republike in skupna domovina dveh avtohtonih narodov — nemško govorečega avstrijskega in slovenskega!

Pa še k očitku zaradi naše medvojnne in povojne osvobodilne borbe. Naša partizanska borba je veljala nacističnemu okupatorju in bi bili koroški Slovenci brez dvoma med prvimi, ki bi se bili priključili tudi avstrijskemu odporiškem gibanju. Toda ob vkorakanju Hitlerjeve vojske smo slišali namesto pokov odporiških pušk le grozni „Sieg Heil!“ navdušenja pijanih trum in namesto molitev za teptano domovino pastirsko pismo „avstrijskih“ škofov „o uresničitvi stoletnega snu avstrijskega ljudstva“. In na Koroškem so zavladali nad pobojeno domovino znani „junaki“ iz leta 1918—1920 in s koroškim kronskim zgodovinarjem dr. Wuttejem praznovali „dokončno zmago glasovanja“.

Posledice tega za koroške Slovence so bile strašne: prepoved jezika, razpustitev in prepoved vseh društev, oropanje zadržev, množične izselitve, koncentracijska taborišča, vislice, popoln genocid! Koroški Slovenci smo odgovorili tako, kakor bi odgovorilo slehernu ljudstvu: z borbo na življenje in smrt!

In ko so se po zmagi nad nacifašizmom naši izseljenci vračali v domovino, so jim avstrijski žandarji v Beljaku hoteli z bajoneti zabraniti povrnitev na domove. Tudi tokrat smo odgovorili le tako, kakor bi v enakem položaju odgovorilo slehernu ljudstvu: terjali smo svojo pravico in končno priznanje enakopravnega življenja na lastni zemlji! In to svojo pravico terjamo tudi še danes 40 let po plebiscitu, 15 let po zmagi nad nacifašizmom, 5 let po podpisu avstrijske državne pogodbe!

Koroški Slovenci želimo, da bi vlada vsaj v jubilejnem letu 1960 razumela te naše zahteve po enakopravnosti, dosedanje priprave za proslavo jubilejnega leta in dosedanja „manjšinska“ zakona pa nikakor ne pričajo o tem...

Po uporu ekstremistov v Alžiru:

De Gaulle je zahteval posebna pooblastila

Zaključek vseafriške konference pomeni odločen obračun s kolonializmom

Že med nedavnim uporom ekstremističnih krogov v Alžiru je bilo slišati, da ta dogodek za francoske vladne kroge niti ni bil tako neprijeten, kot je morda na zunaj izgledalo. Najnovejši razvoj pa je celo potrdil, da jim je bil upor kar dobrodošel, saj je general De Gaulle zdaj lahko dosegel, česar si je želel že dalj časa: sklicujoč se na nevarnost, ki grozi enotnosti Francije, je zahteval za vlado posebna pooblastila, kar praktično pomeni popolno izključitev parlamenta vsaj za določeno dobo.

V tej zvezi se v javnosti postavlja vprašanje, proti komu namerava vlada usmeriti svoje posebne ukrepe? Upor v Alžiru je medtem doživel neslaven konec, glavni uporniki pa so se znašli v zaporu, postavljeni pred alternativo, ali se „prostovoljno“ prijavijo v tujsko legijo, ali pa bodo po-

stavljeni pred sodišče ter sojeni zaradi upora proti varnosti države.

Bistvo problema je treba iskati drugod. Sicer drži, da z zadušitvijo upora ekstremistična nevarnost še ni popolnoma odstranjena, marveč policija še naprej odkriva široko razpredeno zarotniško mrežo, ki sega v kroge visokih javnih in vojaških funkcionarjev. Toda to je le ena plat. Na drugi strani gre namreč tudi za nadaljnji odnos Francije do alžirskega vprašanja odnosno do kolonialne politike sploh. In tukaj je De Gaulle v svojem za zadnji upor tako rekoč odločilnem govoru jasno povedal, kako si predstavlja pravico Alžircev do samoodločbe, ko je „naloga francoske armade zagotoviti svobodo ob morebitnem plebiscitu v Alžiru“.

Ravno to izjavo je predstavnik začasne

alžirske vlade tudi imenoval kot eno glavnih točk nesporazuma med alžirskim vodstvom ter De Gaulleom. Dejal je, da pravica do samoodločbe ne more biti odvisna od dobre volje okupacijske armade, kajti narod se ne more svobodno izreči pod pritiskom okupacijske vojske, ki šteje pol milijona ljudi. Obžalovanje nad izjavo De Gaulle je izrazil tudi tunizijski predsednik Burgiba, češ da izjava francoskega predsednika ne more olajšati rešitve alžirskega problema, ker je ta problem mogoče rešiti samo politično, ne pa vojaško.

Medtem se je v Tunisu zaključila tudi druga vseafriška konferenca, katere udeleženci so ponovno z vso odločnostjo postavili zahtevo po neodvisnosti in svobodi za vse afriške države. Med razpravami je bilo poudarjeno, da je boj za enotnost in solidarnost afriških narodov osnovna naloga v boju proti imperializmu in kolonializmu, v boju proti kolonialnim silam, privilegijem in nadvladi tučev. In kakor ni naključje, da imenuje to leto leto Afrike, kajti pohod vse celine k popolni osvoboditvi je neustavljivi!

Ob zaključku konference so sprejeli vrsto resolucij, ki pomenijo odločen obračun s kolonializmom. V resoluciji o političnih vprašanjih poudarjajo, da morajo afriški narodi združiti vse svoje moči za popoln umik tujih čet s kontinenta. Resolucija o gospodarskih problemih govori o krepitvi združnega gibanja, industrializaciji, agrarni reformi ter priporoča ustanovitev skupnega afriškega tržišča. Posebna resolucija se zavzema za neodvisnost posameznih afriških dežel, resolucija o Alžiru pa ostro obsoja petletno kolonialno vojno Francije ter poziva vre afriške države, da določijo v svojih proračunih prispevke za boj alžirskega ljudstva, ki ga hočejo podpreti tudi z ustanovitvijo prostovoljne afriške brigade.

Minister Kreisky se pripravja za uradne obiske v Angliji, na Poljskem, v Zahodni Nemčiji in v Jugoslaviji

Iz zunanjega ministrstva poročajo, da bo zunanji minister dr. Kreisky v prihodnjih tednih obiskal Anglijo, Poljsko, Zahodno Nemčijo in Jugoslavijo. V London bo prispel minister Kreisky že v nedeljo. Z britanskim zunanjim ministrom Selwynom Lloydom bosta obravnavala razna vprašanja avstrijsko britanskih odnosov, med temi tudi vprašanja evropske integracije.

V času od 2. do 5. marca bo bival minister Kreisky na uradnem obisku v LR Poljski, kjer se bo pogajal z zunanjim ministrom Rapackim. Predvideno pa je tudi, da bo imel dr. Kreisky v poljskem inštitutu za mednarodne odnose predavanje o pogojih koeksistence. Od 7. do 9. marca pa je predviden obisk ministra Kreiskega v Zahodni Nemčiji.

Tridnevni obisk ministra Kreiskega v Jugoslaviji pa se bo pričel 16. marca. Kakor poroča APA iz Beograda, bodo ob tej priložnosti podpisali štiri avstrijsko-jugoslovanske sporazume: konzularno konvencijo ter sporazume o zaščiti rastlin, o malem obmejnem prometu in o razsodiščih. Možno pa je, da bodo do takrat zaključena tudi medsebojna premoženjska pogajanja in bi podpisali tudi tozadevni sporazum. Jugoslovansko delegacijo bo pri pogajanjih med obiskom ministra Kreiskega vodil verjetno jugoslovanski zunanji minister Koča Popović, predviden pa je tudi sprejem pri predsedniku republike maršalu Titu.

Na uradnih obiskih bo ministra dr. Kreiskega spremljal tudi državni sekretar prof. Gschnitzer.

Ob nacističnih izzivanjih se ločijo mnenja

Sicer bolj posamezno, toda še vedno se pojavljajo v raznih državah, posebno v Zahodni Nemčiji in pri nas v Avstriji, nacistična in protižidovska gesla. Zvišalo se je tudi število aretiranih, ki pa so z malimi izjemami prejel zelo mile kazni. Zato pa demokratična javnost še naprej zahteva odločne ukrepe ne samo proti neposrednim storilcem, marveč v prvi vrsti proti dejanskim krivcem, to je proti naredbodajalcem v ozadju ter proti tistim, ki z obujanjem nacistične miselnosti šele ustvarjajo pogoje za taka izzivanja.

Ravno v tej zvezi pa se močno ločijo duhovi. Medtem ko v zahodnonemških vladnih krogih še vedno govorijo o tem, da gre pri sedanjih nacističnih izgredivih za komunistično akcijo — to mnenje zastopajo gotovi ljudje tudi v Avstriji —, pa je vsa demokratična javnost prepričana, da je tako naziranje le izraz slabe vesti. Številna protestna zborovanja, resolucije in pisma raznih organizacij pričajo, da demokratične množice dobro poznajo pravo ozadje in resnične krivce nacističnih izzivanj, zato zahtevajo najtrožje ukrepe proti slehernemu pojavu neonacizma.

Na velikem protestnem zborovanju socialističnih organizacij na Dunaju so sprejeli resolucijo, v kateri je rečeno, da je avstrijsko ljudstvo s pristopom Avstrije k OZN izpričalo svojo voljo, da odklanja vsako gospodstvo enega naroda, ene rase ali ene veroizpovedi nad drugim narodom, drugo raso ali drugo veroizpovedjo. Mladi socialisti v resolu-

ciji poudarjajo, da vsak, ki umor milijonov ljudi in uničenje tisočev mest odobrava in še danes skuša podobno miselnost razširjati med mladino, zasluži najstrožjo kazen. Zato zahtevajo točen pregled vseh tako imenovanih nacionalnih in domovinskih zvestih organizacij ter njih prepoved, če bi se izkazalo, da so naperjene proti načelom demokracije. Prav tako zahtevajo prepoved nacističnih odlikovanj ter literature in filmov, ki poveličujejo vojno, mladino pa je treba resnično poučiti o barbarstvu fašizma.

Bistveno drugačno stališče je v tem vprašanju zastopal novi predsednik koroške ÖVP dr. Schleinzler. Razumljivo je — je dejal, da oblasti odločno ukrepajo, toda ni treba s topovi streljati na vrabce, kajti politična pobalinstva postanejo nevarna šele takrat, če jih precejujemo. O pobalinstvu je govoril tudi zahodnonemški kancler Adenauer, ki je javnost pozval, naj izzivače kar sama kaznuje s klofutami.

Toda zadeva je mnogo bolj resna, tukaj ne gre za „pobalinstvo“ mladoletnih, marveč za načrtno delovanje tistih krogov, ki so se po krivdi odgovornih oblasti kljub svoji krvavi preteklosti spet pojavili v javnosti in danes ponovno nadaljujejo svoje pogumno delo. Njihove vloge ni treba precejevati, še bolj usodno pa bi bilo, če bi jo podcenjevali, kajti že enkrat se je začelo s „pobalinskimi“ izzivanji, iz katerih pa se je pozneje porodilo najhujše nasilje, ki ga pomni človeški rod.

Hujskanje za vsako ceno

V Zagrebu in Osijeku so bile pred nedavnim sodne razprave proti skupinam ljudi, ki so bili obtoženi protidržavnega delovanja ter hujskanja na narodnostno in versko nestrpnost. Obtoženci so priznali, da so imeli stike z ustaškimi emigranti v inozemstvu, od katerih so prejeli navodila in material za protidržavno delovanje ter jim pošiljali vohunška poročila. Sodišče je nekatere obtožence obsodilo na zapor, druge pa opustilo.

O procesih je poročal tudi avstrijski tisk ter priložnostno izkoristil za nove strupene izpade proti sosedni državi. Ker je bilo med obtoženimi tudi več duhovnikov in semeniščnikov, je del avstrijskega tiska ponovno zagladil gonjo o „zatiranju vere“ v Jugoslaviji. Kakor že ob vseh podobnih primerih pa se je tudi tokrat izkazalo, da tem ljudem ne gre za resnico, marveč zgolj za hujskaško blatenje sosedne države in njenega vodstva. Medtem ko avstrijski listi pišejo o „zatiranju vere“ pa se najvišji cerkveni krogi v Jugoslaviji zavedajo krivde in odgovornosti obtoženih duhovnikov. Jugoslovanski škofje so namreč dali jugoslovanski vlad: zagotovilo, da bodo ukrenili, da se v bodoče ne bo zgodilo kaj podobnega, ker žele preprečiti poslabšanje odnosov med cerkvijo in državo, ki so se v zadnjem času začeli izboljševati.

Iz tega je jasno razvidno, kako neodgovorno je pisanje gotovega dela avstrijskega tiska, neodgovorno še toliko bolj, ker prihaja ravno v trenutku, ko se avstrijski zunanji minister pripravja za uradni obisk v Beogradu. Hujskaški izpadi pač niso najboljša sredstvo za izboljšanje odnosov med obema sosednima državama!

Mnenje drugih:**Ob „jubilejnem letu“**

„Slovenski vestnik“ iz Celovca je objavil woodnik „To ni zblizanje in sodelovanje med nemško večino in slovensko manjšino na Koroškem“, ki smo ga ponatisnili v včerajšnji številki „Dela“. Morda bi bilo v tej zvezi umestno in koristno precizirati nekaj misli v zvezi s pripravami za proslavo „jubilejnega leta koroškega plebiscita“, ki so v teku na Koroškem in v vsej Avstriji.

Po besedah koroškega deželnega glavarja g. Wedeniga bo letošnja proslava štiridesete obletnice koroškega plebiscita vsedravnica nacionalni praznik, „nobenemu v zlo, marveč vsem v veselje“. Z drugimi besedami, koroški deželni glavar je napovedal, da bo „spomin na plebiscit priložnost za graditev mostov med narodi; zato letos nečemo odpirati starih ran, marveč hočemo, kot smo se desetletja trudili, pomagati te rane celiti“.

Napovedane proslave „jubilejnega leta“ imajo v sebi dva zelo delikatna elementa. V kolikor so proslave zamišljene kot praznovanje državnega praznika, je na dlani, da je to stvar Avstrije in njenih državljanov; v kolikor pa bi se praznovanje tega praznika spreverglo v manifestacijo, ki naj potrdi „pravilnost in demokratičnost rešitve pred štiri-desetimi leti“, pa je razumljivo, da opozorimo na to, da je bilo naše stališče do koroškega plebiscita kot metode že večkrat natančno definirano in pojasnjeno.

V še ne preveč odmaknjeni preteklosti smo morali ugotovljati, da je bila obletnica koroškega plebiscita žal samo priložnost za protijugoslovansko gonjo in za pritisk na koroške Slovence še posebej. Tokrat smo lahko z zadovoljstvom vzeli na znanje besede koroškega deželnega glavarja, češ, „jubilejno leto koroškega plebiscita“ bodi priložnost za spravo, priložnost za zblizanje med narodi. Na dlani je, da lahko koroški Slovenci kot avstrijski državljani sprejmejo le tak in samo tak vsebinski okvir proslav. Kot lojalni državljani lahko samo kot popolnoma enakopravna manjšina sodelujejo z večino na proslavi državnega praznika, ki bodi res le državni praznik brez skritih in zahrbtnih namenov, bodisi v smeri protijugoslovanskih izpadov, bodisi v smeri šovinističnega pritiska na slovensko manjšino.

V „Slovenskem vestniku“ beremo, da so v pripravljani odbor za proslavo povabili predstavnike najrazličnejših nemških organizacij — tudi take, ki so bili rjavosrajčni grobarji avstrijske neodvisnosti in suverenosti — povabljen pa ni bil niti en predstavnik kate-re koli slovenske organizacije na Koroškem. To dejstvo — ki ga uradna avstrijska agencija APA obžaluje češ, lahko še popravimo, kar smo zamudili s tem, da smo pri pripravah za proslavo prezrli predstavnike slovenske manjšine — pa žal jemlje besedam deželnega glavarja njihovo vzpodbudno vsebino. Zakaj prezreti lojalno manjšino pri pripravljanju proslav državnega praznika? Morda zato, da bi ji ob njeni odsotnosti lahko nprtili očitke o „protidržavnosti“ in ob tej priložnosti povečali nanjo šovinistični pritisk? Ali pa morda zato, ker naj bi bil državni praznik samo fasada za že ustaljene napade proti Jugoslaviji?

Opozoriti in poudariti je treba, da nobena med tema variantama ne bi prispevala k izboljšanju sosedskih odnosov, za kar so — kot pravijo — zainteresirani tudi na Dunaju.

„Delo“, 30. 1. 1960, Ljubljana

Popis kmetijstva vsega sveta

Letos bo FAO — organizacija OZN za prehrano in kmetijstvo — izvedla popis kmetijstva vsega sveta. Po vseh državah bodo popisovali število kmetij, njihovo velikost in način gospodarstva, proizvodne pogoje, število živine ter vrste poljske proizvodnje. Prvi popis kmetijstva vsega sveta je FAO izvedla leta 1950.

Tudi železnica se bo podražila

Po dolgoletnih pogajanjih tako med predstavniki železnic ter interesnih skupin kakor tudi med vladnimi strankama je — kakor je razvidno iz dnevnega tiska — prišlo do načelnega sporazuma glede povišanja tarif pri železnici. Podražitev železnice je bila praktično sklenjena že med pogajanjimi za državni proračun 1960, vendar je bila pot do sporazuma daljša kot pri pošti in je pričakovali, da bodo nove tarife začele veljati meseca aprila, zlasti še, ker morajo najprej rešiti še vprašanje pristojbin za cestni prevoz. Predstavniki železnic namreč vztrajajo na tem, da se morajo hkrati povišati tudi te pristojbine, ker bi se sicer prevoz v preveliki meri preusmeril na cestni promet in bi železnice kljub podražitvi utrpeli velike izgube.

Od podražitve železnice pričakujejo za 550 milijonov šilingov višje dohodke, 200 milijonov iz osebne in 350 milijonov iz blagovnega prometa. Povprečno naj bi se tarife za osebni promet povišale za 20 %, vendar povišanje pri različnih vrstah prometa ne bo enako visoko. Tako je povišanje predvideno zlasti pri kratkih lokalnih progah ter splošno pri voznišah za 2. razred, medtem ko se naj bi 1. razred železnice celo pocenil. Enako so tudi pri blagovnem prometu pri nekaterih skupinah predvidene le neznatne podražitve, pri posameznih skupinah pa naj bi znašala podražitev več kot 100 odstotkov.

Nove zavarovalnine za motorna vozila

Hkrati s povišanjem poštnih tarif, o katerih smo pisali že v zadnji številki, so s 1. februarjem začele veljati tudi nove zavarovalnine za motorna vozila (Haftpflichtversicherung). Povprečno so se zavarovalnine povišale sicer le za 17 odstotkov, toda pri posameznih vrstah motornih vozil je to povišanje znatno višje, zlasti pri malih vozilih, ki se jih v prvi vrsti poslužujejo slabo plačani delavci.

Tako znaša povišanje zavarovalnine pri osebnih avtomobilih povprečno 8 %, pri taksijih sploh le 2,5 %, pri tovornjakih v obratnem prometu 26 % in v prevoznih obrti 65 %, zato pa se je pri motornih kolesih povišala za 30 % in pri mopedih celo za 50 do 96 %. Znižala pa se je zavarovalnina pri avtobusih (za 2 %), pri posebnih vozilih (za 8 %), pri vlačilcih (za 30 %), pri kmetijskih vlačilcih (za 19 %) in pri priklopnih vozovih (za 50 %).

Nove zavarovalnine torej znašajo: pri enosedežnih mopedih 120 šil. (doslej 74 šil., povišanje za 62,2 %), pri dvosedežnih mopedih 245 šil. (doslej 125 šil., povišanje za 96 %); pri motornih kolesih in rolerjih do 125 ccm 220 šil. (doslej 170 šil., povišanje za 29,4 %), do 200 ccm 370 šil. (280, 32,1 %), do 500 ccm 490 šil. (400, 22,5 %), nad 500 ccm 560 šil. (480, 16,7 %); pri osebnih avto-

mobilih do 16 PS 655 šil. (600, 9,1 %), do 20 PS 845 šil. (775, 9 %), do 34 PS 1145 šil. (1055, 8,5 %), do 50 PS 1510 šil. (1385, 9 %), do 70 PS 1825 šil. (1680, 8,6 %) in pri osebnih avtomobilih nad 70 PS 2175 šil. (2000, 8,7 %); pri tovornjakih do 1 tone znaša zvišanje 6 %, do 3 t znaša nova zavarovalnina 2500 šil. (2290, 9,6 %), do 5 t 4275 šil. (2890, 47,9 %) in nad 5 t 6515 šil. (3400, 91,6 %). Vsem tem premijam pa je treba priračunati še 7 % davka na zavarovalnine.

V javnosti je povišanje zavarovalnin vzbudilo precej razburjenja. Sicer drži, da imajo zavarovalnice visoke izdatke zaradi številnih prometnih nesreč, toda znano je tudi, da gre okoli 30 odstotkov vseh dohodkov za upravne izdatke in da imajo posamezne zavarovalnice kljub temu še velikanske dobičke. Posebno pa se ljudje sprašujejo, zakaj mora imeti vsaka zavarovalnica svojo lastno mrežo zastopnikov in upravnih nameščencev, kar požre precejšen del denarjev, ki jih zavarovalnici plačujejo v obliki premij. S tem problemom se je prejšnji teden bavilo tudi koroško deželno vodstvo sindikatov in je predsednik SPÖ-poslanec Suchanek ugotovil, da bi vsaj zakonito obvezne zavarovalnine lahko združili v enotni državni ustanovi, kar bi premije gotovo bistveno znižalo.

10 let delavskega samoupravljanja

Letos obhajajo v Jugoslaviji pomemben jubilej — 10-letnico delavskega samoupravljanja, kajti leta 1950 so bili izvoljeni prvi delavski sveti, v okviru katerih so delavci prevzeli upravo podjetij v lastne roke. V teh desetih letih je delavsko samoupravljanje kljub velikim težkočam, saj se pri tem niso mogli opirati na nobene izkušnje, doseglo lepe uspehe.

Z dobrimi in slabimi izkušnjami zadnjega

Gospodarsko razstavišče se pripravlja na III. lesni sejem

Komaj so iz hale ljubljanskega Gospodarskega razstavišča začeli odnašati predmete, ki so bili razstavljeni v prvi letošnji razstavi „Moda 1960“, je uprava sejmišča začela s pripravami za III. mednarodni lesni sejem, ki bo od 21. do 29. maja. Glavno pozornost bodo tudi letos posvetili pohištvu, saj se domača industrija pohištva v zadnjih letih ni samo znatno razvila, marveč se vedno bolj uveljavlja tudi na mnogih tujih tržiščih. Že sedaj se čuti veliko povpraševanje po lesnem sejmu, v Ljubljani, ki je največji te vrste v Južni Evropi. Poleg najnovejših izdelkov jugoslovanske industrije pohištva, lesnih proizvodov in surovin bo sejem prikazal tudi zadnje tipe strojev za predelavo in obdelavo lesa.

Pri sejmu je kakor vedno razpisan natečaj za sodobno pohištvo, kateri bo pomagal, da se izberejo najboljši predlogi o proizvodnji pohištva, prilagojeni današnjim potrebam. Za najboljše načrte so razpisane nagrade v skupnem znesku 4,240.000 dinarjev. Ta natečaj je zainteresiral mnoge umetnike in strokovnjake za notranjo arhitekturo. (Press-servis)

Hranilne vloge stalno naraščajo

Ob koncu leta 1959 so znašale hranilne vloge pri avstrijskih denarnih zavodih blizu 27 milijard šilingov, torej so se napram letu 1958 povišale za 5,5 milijarde šilingov. Vloge na čekovni račun pa so ob koncu lanskega leta presegle vsoto 20 milijard šilingov (zvišanje napram letu 1958 za 1,5 milijarde). Tako so celotne vloge leta 1959 znašale 47 milijard šilingov, kar je za 7 milijard več kot leta 1958.

Avstrija dobi nadaljnja ERP-sredstva

Kakor poročajo iz dobro obveščenih krogov, je pričakovati, da bo ameriška vlada v kratkem dala na razpolago 800 do 850 milijonov šilingov iz ERP-sklada ter 150 milijonov šilingov iz tako imenovanih SAC-sredstev, ki so namenjeni avstrijskemu gospodarstvu. S tem denarjem je avstrijska vlada računala že leta 1958 pri sestavljanju investicijskega načrta, vendar se je stvar tako zavlekla, da z omenjenimi sredstvi tudi pri načrtovanju za leti 1959/60 niso mogli računati.

Sprostitev teh denarjev je bila kljub nasprotnim izjavam ameriških predstavnikov najtesneje povezana z izpolnitvijo obveznosti, ki jih je Avstrija prevzela s tako imenovanim dunajskim memorandumom, v katerem se je morala obvezati, da bo anglo-ameriškim petrolejskim družbam priznala odškodnino za svoječasno nemško imovino. Proti koncu zadnjega leta je bilo rešeno vprašanje dunajskega memorandumu in zdaj je ameriška vlada tudi že pripravljena sprostiti doslej blokirana sredstva.

PO ŠIRNEM SVETU

Beograd. — Novi avstrijski veleposlanik v Jugoslaviji dr. Wilhelm Görtz je prispel prejšnji petek v Beograd. Na kolodvoru so novega veleposlanika pozdravili zastopnik jugoslovanskega zunanjeega ministrstva Lazar Lilić in člani avstrijskega veleposlaništva v Beogradu.

Dunaj. — V soboto je prispela na Dunaj delegacija največjega sovjetskega sindikata, namreč sindikata kovinarskih delavcev. Na letališču Schwchat jo je sprejela delegacija avstrijskih sindikatov kovinarskih in rudarskih delavcev, med katerimi sta bila tudi predsednik sindikatov prezident Delavske zbornice Masel in centralni sekretar Hummel. Ruska delegacija je prišla na povabilo avstrijskega sindikata ter se bo v Avstriji mudila dva tedna. Med drugim je oziroma bo obiskala različna podjetja VOEST, Ranshofen, tovarne v Steyru itd.

Ljubljana. — Na skupni seji okrajnega zbora in zbora proizvajalcev OLO Ljubljana je bil izvoljen za novega predsednika ljubljanskega okraja Franc Popit, dosedanji sekretar OK ZKS Kranj. Dosedanji predsednik OLO Ljubljana dr. Marijan Dermastija je bil novembra lani izvoljen za člana izvršnega sveta LRS.

Washington. — Ameriško vojno ministrstvo je sporočilo, da razpolaga s poročili, po katerih so Sovjeti izstrelili na območju Tihega oceana novo raketno za velike razdalje. Prvo poskusno izstrelitev rakete za velike razdalje, ki naj bi olajšala potovanje na druge planete, so sovjetski znanstveniki opravili na tem območju že 20. januarja. Uradno poročilo o tem pa je agencija Tass izdala šele nekaj dni pozneje.

New York. — Stalni predstavnik ZDA v OZN Cabot Lodge je odpoval na dvotedenski obisk v Sovjetsko zvezo. Cabot Lodge je izjavil, da je namen njegovega obiska spoznati sovjetsko ljudstvo in Sovjetsko zvezo. V New Yorku pa je prejšnji petek dopotovala reprezentativna delegacija republiških voditeljev Sovjetske zveze, ki jo vodi predsednik vlade ruske federacije. Delegacijo so na letališču sprejeli predstavniki newyorške občine in ameriškega urada za zveze med Vzhodom in Zahodom.

Moskva. — TASS poroča, da je sovjetski premier Nikita Hruščev v petek sprejel francoskega veleposlanika v Moskvi Mauricea Dejeana. Razgovarjala sta o obisku sovjetskega premiera v Franciji.

Vatikan. — Po zaključku rimskega sinoda se je v Vatikanu spet začelo normalno delo. Pri papežu se spet vrstijo audience. Sprejet je bil tudi ljubljanski škof Anton Vovk.

Bukarešta. — V Bukarešti se je te dni srečala mladina in študenti iz balkanskih dežel in dežel ob Jadranskem morju. Sodeluje okrog 300 mladincev in mladink iz Romunije, Grčije, Bolgarije, Jugoslavije in Albanije.

Pariz. — Zastopnik francoskega ministra za Saharo Soustelle je sporočil, da se priprave na preizkus prve francoske atomske bombe nadaljujejo neodvisno od dogodkov v Alžiriji. Za sedaj še ne vedo, kdaj bodo Francozi preizkusili svojo bombo, sodijo pa, da v februarju.

Kairo. — Jugoslovanska prosvetna delegacija je končala dvotedenski obisk v Združeni arabski republiki in se vrnila z letalom v Beograd.

Beograd. — V Beogradu je prispela delegacija zdravstvenih delavcev Ljudske republike Poljske, ki jo vodi pomočnik ministra za zdravstvo dr. Ruckijevic.

Berlin. — Predsednik sovjetske vlade Hruščev je poslal kanclerju Adenauerju pismo, v katerem poudarja, da bo Sovjetska zveza v primeru, da bo zahodno-nemška vlada še nadalje zavlačevala sklenitev nemške mirovne pogodbe, prisiljena skleniti posebno pogodbo z Vzhodno Nemčijo. V pismu Hruščev tudi pravi, da nemške meje, ki je bila s sporazumom velesil določena vsled posledic vojne, v zvezi z bodočo nemško mirovno pogodbo ne bo mogoče spreminjati. Glede Berlina pa zastopa Hruščev mnenje, da sedanjega položaja ni mogoče obdržati, marveč bo treba zahodni del Berlina spremeniti v svobodno mesto.

Zimska številka Mladega roda

Sicer je bila zimi in zimskemu veselju posvečena že številka za meseca november in december, vendar je kot pravo „zimsko“ številko Mladega roda smatrali najnovejšo, ki je izšla za januar in februar. To poudarja že slika na naslovni strani, ki poleg zasnežene domačije kaže majhno hišico, v kateri so pridni otroci pripravili hrano za uboge ptice. Pa tudi vsebinsko je veliko prostora posvečenega zimskemu času: tako sestavek „Sinica“ in pesmica „Ptiček kliče“, dalje članek „Drnanje po ledu — ne-

varnost!“, pesem „Sneženi mož“, spis „Kako je z ribnikom pozimi?“, pesem „Ob plešu snežink“ in druge, pa tudi „za kratek čas“ ob dolgih zimskih večerih je poskrbljeno.

Prehodu iz starega v novo leto sta namenjena pesem „Novo leto“ ter sestavek „Začelo se je leto 1960“, medtem ko Polanškova pripovedka z Obirskega pripoveduje o „pustnih krapih“. Poleg mnogih drugih pesmic, pripovedk in spisov vsebuje številka tudi zgodovinske utrinke, tako n. pr. čla-

nek o kugi, o slovanskih blagovestnikih Cirilu in Metodu, o „Visečih mostovih“, enem izmed sedmih svetovnih čudes, ter krajevne opise „Iz prefeklosti Zelezne Kaple“, „Božji grob v Podjuni“ in „Elektrarna pri Kazazah“.

Poleg tega, da je v tej številki posebno obširna rubrika „Mladina piše“, je zlasti razveseljivo, da se v „Mladem rodu“ oglašajo vedno več mladih domačih avtorjev. Tako zasledimo razen Otona Župančiča, Vinka Möderndorferja, Mirka Kunčiča, dr. Georga Graberja, bratov Grimm, Alojza Gradnika, Štefana Singerja in drugih tudi imena V. Polanšek, D. Serainik, B. Strauss, St. in H. Millonig, kar je vsekakor dokaz, da postaja vez med učitelji in šolarji vedno bolj trdna. To pa je tudi glavni namen „Mladega roda“ ker le tesna povezava ter marljivo sodelovanje med učenci ter njihovimi vzgojitelji morejo biti porok za uspešno vzgojo mladega naraščaja.

KULTURNE DROBTINE

● **Sporazum o kulturnem sodelovanju** je bil pred kratkim podpisan med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Načrt o letošnjem sodelovanju zajema področja kulture, višje izobrazbe, prosvete, zdravstvene službe, športa, založniške dejavnosti, radia in televizije.

● **Festival popevk v Sanremu** je letošnja nagrada za najboljšo italijansko popevko podelil Renatu Rascelu za njegovo pesem „Romantica“. Zmagovalec obeh zadnjih festivalov, Domenico Modugno, je tokrat zasedel drugo mesto. Zadnji večer festivala so prenašale skoraj vse evropske radijske postaje, saj je vsakoletni festival v Sanremu najbolj priljubljena in tudi najbolj znana tovrstna prireditev na svetu.

● **III. kulturni festival esperantistov** bo v času od 30. aprila do 3. maja v Splitu. Poleg jugoslovanskih esperantistov bodo na festivalu sodelovali tudi esperantisti sosednjih držav. Program festivala bo zajel tudi kulturno-umetniški spored, gledališke predstave v esperantu, prireditev „Pokaži kaj znaš“ ter govorniški in literarni natečaj.

● **Mednarodni glasbeni festival** bo letos prirejen v Pragi. To bo že petnajsti tradicionalni mednarodni glasbeni festival, znan pod imenom „Praško poletje“, trajal pa bo od 11. maja do 5. junija. Na festivalu bo sodelovalo večje število umetnikov iz Evrope in Amerike.

● **„Ograd“, najnovejšo delo slovenskega pisatelja Janeza Jalena**, obsega tri dele: Ječa, Brda in Jezero. Delo je avtor napisal med narodnoosvobodilno vojno, zdaj pa ga je predelal in izpopolnil. Esperantist Damjen Vahen namerava novi roman prevesti v esperanto, hkrati pa tudi starejši deli istega pisatelja „Bobri“ in „Ovčar Marko“.

Posojilo za kulturni sklad

Kakor je razvidno iz lista „Bank und Börse“, bo tekom letošnjega leta razpisano posebno posojilo v višini 500 milijonov šilingov, namenjenih za novi kulturni sklad. Iz tega sklada naj bi država črpala sredstva za izgradnjo in opremo kulturnih zgradb.

V Avstriji imamo zadnja leta vedno več državnih posojil, ki so bila doslej namenjena zlasti obnovi ter izgradnji električnega gospodarstva in industrije. S posojilom za kulturni sklad pa namerava država graditi tudi kulturne zgradbe izven okvira državnega proračuna. V objavi sicer ni povedano, kaj naj bi gradili s tem denarjem, pač pa list izraža upanje, da bodo tudi pri tem posojilu veljale iste ugodnosti kot pri vseh dosedanjih posojilih.

„Resnica o Jugoslaviji“

Pod tem naslovom je v založbi „Editorial Sophos“ v Buenos Airesu izšla knjiga o Jugoslaviji, kjer je v uvodu med drugim zapisano, da je Jugoslavija pogumno izbrala svojo pot in da ima jugoslovanska socialistična demokracija svojo osnovo v delavskih svetih (ravno letos obhajajo v Jugoslaviji desetletnico izvolitve prvih delavskih svetov — op. ured.). Predgovor tudi pravi, da gradijo jugoslovanski komunisti novo življenje, ki ima univerzalen pomen, ker predstavlja revolucio-

Kulturni praznik slovenskega naroda

(Ob 111. obletnici smrti Franceta Prešerna)

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da, koder sonce hodi,
preprij iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le сосед bo mejak!

narno zavest delavskega razreda v času, v katerem živimo.

V knjigi, ki je izšla v 3000 izvodih, so objavljene članki številnih jugoslovanskih voditeljev ter obravnavajo razna področja življenja današnje Jugoslavije. Kakor pove že naslov, boče knjiga prikazati resnico o Jugoslaviji in njenih ljudeh.

Umril je pisatelj Ivan Pregelj

V 77. letu starosti je umrl slovenski pisatelj, pesnik, kritik in esejist dr. Ivan Pregelj. Njegovo delo je bilo precej obširno in mnogostransko. Kot gimnazijski profesor je služboval v raznih krajih Slovenije, po upokojitvi leta 1946 pa je živel v Ljubljani.

Svoja dela je Pregelj objavljaval predvsem v revijah Dom in svet, Zora in Mentor, pa tudi v Slovenskih večernicah. V njegovih delih je zlasti zaživela lepota njegove rodne pokrajine — tolminske zemlja. Njej je posvetil tudi svojo največjo stvaritev, tolminsko trilogijo Tlačani. Zadnji upornik ali Stefan Golja in njegovi ter Plebanus Joanes, enako pa tudi zbirko svojih tolminskih novel. Iz Slovenskih večernic poznamo njegova dela: Mlada Brda, Peter Pavel Glavar, Božji meimiki ter povest iz časov koroškega plebiscita „Umreti nočejo“. Poleg tega je napisal številne književne kritike in eseje ter črtice iz književne teorije in literarnozgodovinske prikaze iz slovenske književnosti. Pretežni del njegovih literarnih stvaritev je izšel v 10 zvezkih izbranih spisov.

Nova premiera celovškega gledališča:

Offenbachova opereta „Lepa Helena“

Celovško gledališče je prejšnji petek spet postreglo z uprizoritvijo novega komada — Offenbachovo opereto „Lepa Helena“ — ter želo zasluženo pohvalo številnega občinstva, ki je v razliko od premier v prejšnjih letih napolnilo prostorno dvorano tako rekoč do zadnjega kotička. Kljub raznim pomislekom, ki so jih pred uprizoritvijo izražali razni posebno brihtni „poznavalci“ gledališkega življenja, se je izkazalo, da je bil komad posrečno izbran, saj je Offenbachova opereta kljub časovni odmaknenosti aktualna in privlačna tudi danes. Posebno še, ko sta Reinhard in Korngold izvedla pri besedilu razne spremembe, s katerimi sta komad približala sedanjosti; tako je postalo Offenbachovo delo popolnoma sodobno in lahko velja tudi za celovške razmere 20. stoletja.

Želo posrečeno roko je imel zlasti režiser Fred Schulze-Holz, ki je svoje soigralce pripravil do res temperamentnih in ravno za to opereto tako rekoč življenjsko potrebnih pointiranih nastopov. Dirigent Theo Haslinger je s precej skrčenim orkestrom pričaral Offenbachove melodije v pristni živahnosti, medtem ko je arhitekt Spurny oskrbel zelo posrečeno scenerijo, ki je ob dobro izbranih kostumih, za katere je skrbela Anny Arnold, dajala pravi okvir nadpovprečno uspeli prireditvi. Pa še balet pod vodstvom Marjise Bendt in Andrea Doutrevala je tokrat presegel vsa pričakovanja.

Med igralci so se poleg Freda Schulze-Holza odlikovali tudi Gina Klitsch, Alfred Höbarth, Theo Knapp, Henry Philips, Lutz Haberkorn, Fritz Fischer, Hubert Trattning, Margrit Aue in drugi, zbor pa se je z uspehom postavil pod vodstvom Gerstackerja.

Ob tej premieri je samo želeli, da bi bila „Lepa Helena“ deležna tako razveseljive udeležbe tudi pri naslednjih uprizoritvah.

„Deutscher Schulverein - Südmark“

in njegovi nasledniki v drugi avstrijski republiki

Ko je bilo leta 1955, le štiri dni po podpisu avstrijske državne pogodbe, v Celovcu ustanovljeno društvo „Kärntner Schulverein-Südmark“, je bilo jasno povedano, da gre v bistvu le za obnovitev nekdanjega zloglasnega društva „Deutscher Schulverein-Südmark“, katerega tradicijo in delo boče nadaljevati društvo tudi pod novim imenom. Da pa je mogoče bolje razumeti, kakšna je bila ta „tradicija“ in kakšno „delo“ namerava nadaljevati „Kärntner Schulverein-Südmark“, je potrebno, da malo podrobneje pogledamo zgodovino in razvojno pot, ki jo je v zadnjem stoletju prehodilo društvo „Deutscher Schulverein-Südmark“.

I.

Zgodovinski pregled

Društvo „Deutscher Schulverein-Südmark“ je nastalo meseca maja 1925 z združitvijo prej samostojnih društev „Deutscher Schulverein“ in „Südmark“. Prvo je bilo ustanovljeno leta 1880 na Dunaju, drugo pa 24. 11. 1889 v Gradcu.

Pobudo za ustanovitev društva „Deutscher Schulverein“ so dali Južni Tirolci, ki so zahtevali podporo denarno šibkim nemškim občinam ob jezikovni meji. Društvo pa so kmalu prevzeli v roke nebrzdani velikonemški šovinisti pod Schönererjevimi vodstvom ter iz njega napravili orodje nemške ozemeljske ekspanzije s pomočjo ponemčevanja tujerodnega ozemlja. Posebno močno

se je organizacija razvila v Sudetih, klasičnem terenu velikonemškega nacionalizma. Odtod je društvo črpalo tudi svojega duha in si kovalo ideološko orožje. Njegova prenapeta dejavnost je dala pobudo celo cesarju Francu Jožefu, da je leta 1885 izjavil, da „ne pričakuje nobenega pomirjenja, dokler bo delovalo to društvo, ki se sicer imenuje nepolitično, a se v resnici politično udejstvuje.“¹⁾

Leta 1886 je nastal v nemškonacionalnem gibanju razdor. Schönerer je s svojimi

1) Molisch, Geschichte der deutschnationalen Bewegung in Österreich, Jena 1926.

pristaši izstopil iz „Deutscher Schulverein“ z motivacijo, da društvo „podpira tudi židovske šole in kaže liberalne tendence.“²⁾ Schönerer je ustanovil v Gradcu svoj lastni „Schulverein für Deutsche“, ki je že v naprej izključil žide iz svojega članstva. Po treh letih pa so oblasti Schönererjev „Schulverein für Deutsche“ razpustile zaradi „razširjanja velikonemških idej v Schönererjevem smislu, vztrajnega hujskanja proti pripadnikom židovskega plemena.“³⁾

Takoj zatem pa so Schönererjevci leta 1889 ustanovili v Gradcu društvo „Südmark“, katerega namen je bil: „Jasno poudarjanje narodnega holenja“ in „gospo-

2) Pischl, Ritter von Schönerer, Wien 1940.
3) Pischl, istotam.

V dobi avstrijske monarhije

Tako „Deutscher Schulverein“ kakor „Südmark“ sta v dobi avstrijske monarhije vzporedno in v medsebojni povezavi zasledovala isti cilj: germanizacijo Slovencev. V ta namen sta si razdelila področje svojega dela.

„Deutscher Schulverein“ je svojo dejavnost prvenstveno usmeril na germanizacijo slovenske šolske mladine s pomočjo ustanavljanja nemških ljudskih šol in nemških

darsko podpiranje nemških soplemenjakov, bivajočih ali naseljenih v jezikovno mešanih okrajih Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorske.“⁴⁾ Avstrijski poznavalec „Südmark“ Erich Körner sodi o njenem delovanju: „Čeprav se je „Südmarka“ prav kmalu razširila tudi na druge kronovine, je njena glavna pozornost veljala še naprej germanizaciji slovenskega spodnjega Štajerskega.“⁵⁾ Tako je n. pr. zloglasna prepričitev ustanovitve slovenskih paralelnih na celski gimnaziji bila v glavnem uspeh „Südmark“.

4) Pock, Grenzwaht im Südesten. Ein halbes Jahrhundert „Südmark“, Graz 1930.
5) Dr. Erich Körner: Deutschnationale Schutzarbeit in der Donaumonarchie. Die österreichische Nation, 1935, str. 155.

otroških vrtcev na slovenskem ozemlju; nagrajevanja učiteljev na šolah v slovenskih krajih, ki so izkazovali uspehe pri pouku nemščine pri slovenskih otrocih; podeljevanja podpor in posojil šolam na slovenskem ozemlju, s pogojem, da so se občine oziroma šolski sveti obvezali, da bo na teh šolah učni jezik nemški; ustanavljanja novih in zlaganja že obstoječih šolskih knjižnic z nemškimi knjigami.

(Nadaljevanje sledi)

Drušnik Karel-Gašpar petdesetletnik

V nedeljo, 7. 2. 1960, praznuje naš Gašper rojstni dan in hkrati petdesetletnico svojega življenja. Gašperja ni treba predstavljati, kajti po svojem delu in prizadevanju je poznan v vsej ožji in širši naši domovini. Ljubezen in tudi mržnja spremljata človeka v življenju, posebno takega, ki se ves

založi v borbo za resnico, za odstranitev narodnostne diskriminacije in uresničenje pravičnega socialnega ter družabnega reda za vse ljudi brez razlike. Gašper se lahko veseli ob svojem življenjskem jubileju iskrenega spoštovanja in ljubezni vseh nešteti, ki v srcu dobro mislijo in to mu more biti v veselje in zadoščenje. Vsaka dobra stvar pa ima nasprotnike in sovražnike in tudi takih Gašperju ni manjkalo, toda pravijo, da človek, ki nima sovražnikov, ni kdo ve kaj vreden.

Zibelka je jubilaru tekla v kmečki hiši v Lepeni pri Železni Kapli, kjer so vedno gojili narodno tradicijo. Brihten deček je hodil v šolo, mnogo bral in pridno pomagal svojemu očetu pri delu. Bistvo je opazoval življenjska dogajanja in kmalu spoznal krivične družbene razlike in žalostne socialne razmere že v domačem kraju, v Kapli in okolici. S težavo so se prebijale skozi življenje z napornim delom številne proletarske družine drovarjev in dninarjev, katerih kmetije je pokupil grof, da je potem družine lahko kot najemnike izkoriščal v svoje dobičkanosne namene. Proletarci so postali od bogataša eksistenčno odvisni in podjarmljeni v svojem prepričanju. Gašper si je zelo mlad osvojil prepričanje, da je borba za narodnostne pravice najožje povezana z borbo za uresničenje pravičnega socialnega in družbenega reda in neokrnjeno enakopravnost delovnega človeka, misel, ki je v njegovih mladih letih mnogi takratni voditelji naroda niso upoštevali ali niso hoteli razumeti.

Zaradi tega svojega prepričanja se je vključil v napredno gibanje, ki si je začrtalo nalogo, da pribori delovnemu človeku človeka vredno življenje in dostojno mesto v človeški družbi. Leta 1934 je vstopil med člane KP Avstrije ter je s svojimi tovariši v Železni Kapli razvil živahno delovanje. Klerofašistične oblasti so ga zasledovale in leta 1935 obsojile na pet let poostrene ječe. Po 14 mesecih je bil pomiloščen, toda tudi pozneje so ga večkrat aretirali.

Ko je prišla najhujša preizkušnja nad naše ljudstvo, nacistično trinoštvo, se mu je Karel s srcem in dejanjem uprl. Gestapo ga je poslala na prisilno delo, toda Karel se je povezal z Osvobodilno fronto ter novembra leta 1942 šel v partizane, kjer si je izbral krepko in izrazito ime Gašper. Kot borec se je kmalu uveljavil ter posedoval razne važne funkcije. Spomine o svojih doživljajih in delu je obširno opisal v knjigi „Gamsi na plazu“ ter je

Miha Sluga nam ostane v trajnem svetlem spominu

Minulo nedeljo smo na pokopališču v Železni Kapli položili v domačo zemljo k trajnemu počitku Miho Slugo, edinega od Kahove družine, ki je preživel zadnjo krvavo vojno.

Kahova družina je v borbi proti nasilnemu fašizmu doprinesla dragocene in neprecenljive žrtve. Mihova mati Katarina, brat Karl in teta Amalija so padli kot partizani. Očeta Jurija, strica Janeza ter teti Marijo in Ano pa so zavlekli v koncentracijska taborišča in jih v taboriščih smrti končali. Edini Miha je iz te družine izšel živ iz množičnega uničevanja.

Miha Sluga je vstopil v vrste partizanov leta 1943. Zaradi tovariških odnosov, zvestobe in požrtvovalnosti so ga radi imeli in cenili vsi partizanski borci vsepovsod po slovenski zemlji. Pokojni je bil borec v pravam pomenu besede; kot kurir, ko je prehodil vso Koroško, se ni ustrašil duševnih in telesnih naporov. Večkrat se je srečal s sovražnikom, bil je ranjen in tudi ujeli so ga, toda s smelim podvigom jim je ušel in rešil tudi partizansko pošto.

Iz te neenake, naporov in žrtev polne osvobodilne borbe je odnesel kal zahrbtnih boleznih, ki ga je mučila vseh petnajst let. Upiral se ji je, tovariši so se zavzeli za njegovo zdravje ter mu omogočili, da se je zdravil na Golniku. Dobro se je počutil, ko se je vrnil na Slugovo domačijo, veselil se je v krogu svoje družine, ustanovil je godbo ter se po tedenskem delu v nedeljah rad poveselel v družbi prijateljev in znancev.

Neizprosna jetika pa je izpodkopavala njegove življenjske sile dalje. Leta 1950 so ugotovili 40 % invalidnost, ko je zaprosil pri Svetu za zdravstvo in socialno politiko LRS za invalidnino, leta 1954 pa so že spoznali, da je 80 % invalid. Zadnjih devet mesecev je ležal v celovski bolnišnici, spo-

mladi pa je nameraval spet na Golnik. O tem je razgovarjal tudi s svojimi celovski zdravniki, ki pa so se, kot je pripovedoval obiskovalcem, le posmihali, kadar je Miha spomnil Golnik. Sploh je imel vedno vtis, da je bil od bolniškega objekta in zdravniškega kadra negovan kot zaznamovan drugovrsten človek. Večkrat je prejel za-prosil tudi pri avstrijskih oblasteh za invalidnino, kar pa so mu vedno odbili z izgovorom, da je zbolel šele po vojni.

Miha je z vso vneto sodeloval pri krajevnih slovenskih kulturnih in gospodarskih organizacijah ter v odboru Zveze koroških partizanov.

Nepričakovano mu je 28. januarja, v 35. letu starosti, smrt pretrgala nit življenja. Iz

Sele-Kot

Pred kratkim smo bili pri nas na splošno zelo zadovoljni. Imeli smo takšno zimo, kot smo si jo želeli vsi. Nismo imeli občutka, da živimo pravzaprav v bolj skitem kotu naše domovine, kajti dan na dan so prihajali tovorni avtomobili iz Borovelj po naše „zeleno zlato“. Z veliko količino in težo natovorjeni so se potem vili skozi velika in mala „Vrata“. Vozači so bili občudovanja vredni. Pogosto se sliši, da ne najdejo pravega razumevanja za svoje naporno in zelo nevarno delo. Vse jih samo izkorišča, če se pa kaj zgodi, so sami nosilci vse odgovornosti.

Pripleli pa se lahko vsak čas kaj, kakor smo tak primer doživeli ponovno pred nedavnim. Blizu Dovjakove žage se je avtomobil podjetja Schaller iz Zilje prekucnil v potok. Čudno je bilo videti, ko so kolesa gledala iz grabna proti nebu. Na srečo se vozaču nič ni zgodilo, avtomobil pa so vso noč spravljali iz vode. Zjutraj pa se je promet razvijal spet kot običajno.

Toda ne le motorji so brneli po naši dolinci, temveč zvenkljali so tudi zvonci „furmanov“. Tudi ti so izkoristili čas ter so bili marljivi od jutra do mraka. Pred Malejevo gostilno, kjer se je bilo treba tudi malo okrepčati, je bilo včasih kakor na živinskem sejmu. Kljub napornemu delu so naši furmani vedno radi dobre volje. Pred gostilno rezgetajo konji, vmes basira kakšen nedečakan vol, v topli gostilniški sobi pa se razlaga lepa domača pesem. Splošno je znano, da imajo selski fantje po večini dober posluš, v Kotu pa igrajo Malejevi fantje še posebno vlogo na tem področju, kjer jim pomagačev tudi ne manjka.

Vozači, ki prihajajo tudi od drugod, pričajo, da je mogoče pri nas nekaj zaslužiti pozimi. Og is iz Ruč in Tavčar iz Šmarjete sta na primer že kar stalna gosta v Kotu.

bolnišnice so ga prepeljali na dom, kjer so se ob mrtvaškem odru poslavljali od Mihe številni prijatelji, tovariši-soborci in drugi znanci. Pogrebne svečanosti so bile veličastna žalna manifestacija. Hvaležna srca so dragemu pokojniku poklonila veliko lepih vencev, ki so jih na gomilo položili žena in triletni sinček Boris, ostali sorodniki in prijatelji, krajevne naše organizacije ter Zveza koroških partizanov. Pevski zbor SPD „Zarja“ mu je zapel v slovo žalostinke in končno „Rož, Podjuna, Zila“. Predsednik Zveze koroških partizanov Prusnik Karl-Gašper se je v svojem in v imenu organizacije poslovil od prerano umrlega soborca, odlikovanega z redom za zasluge za narod III. stopnje, z iskrenim in globokim govorom.

Miha Sluga naj v miru počiva v domači zemlji. Njegovemu spominu slava, žalujočim svojem in sorodnikom pa naše najgloblje sožalje!

Kljub tradicionalni „ljubosumnosti“ med furmani se vendar vsi med seboj prav dobro razumejo, kar dokazuje, da so poštenjaki.

Samoumevno je zima razveseljevala tudi mladino, ki se je s sankami in smučmi vozila vsak dan v šolo. V felovadnih urah so se otroci učili smučati in zabavali so se na priljubljenih sankah.

Zimsko veselje in zadovoljstvo pa ni trajalo dolgo. Topli jug, ki se je priplazil čez Košuto, je prekrizal naše načrte. Jezili smo se tega obiska z onstran Karavank, ne smete pa misliti, da nas draži vse, kar pride preko meje iz sosedne države. Da povemo: Še nam zvenijo Avsenikove viže v naših ušesih. Kaj podobnega bi radi sprejemali vsak teden. Tudi Slovenski ples, da mimogrede povemo, je udeležencem iz našega kraja v najboljšem spominu ter je eden izmed velikih ljubiteljev slovenskih melodij dejal: Če bi bil Slovenski ples vsako soboto, bil bi vedno zraven, toliko bi pa že že zaslužili!

Zapustila nas je Šuštarjeva Lenka, ki je po mami smrti sama ostala na Ječah. Brat Honzi živi s svojo družino že več let v Podgradu. Lenki ni kazalo drugače, kakor da se je tudi preselila onstran Drave. Upamo, da se bo tam kmalu dobro vživela in počutila.

Komelj

O nujnosti izgradnje primerne tovrne poti, ki naj bi gorske kmetije in domove Komlja povezala z ostalim svetom ter tako omogočila lažji stik s prometnimi in tržnimi središči, smo poročali pred nedavnim. Razen mnogo drugega tehniškega in vsakovrstnega napredka je brez dvoma tudi prometna žila bistvenega gospodarskega pomena za vsak kraj, ker odvažati je treba proizvode in dovažati najrazličnejše potrebščine. V dobi motoriziranega prometa je kraj, kjer zaradi slabih kolovoznih poti motorizirani promet s traktorji in tovornimi avtomobili ni mogoč, gospodarsko prikrajšan in mora za drugimi srečnejšimi kraji v toliko naglašnem gospodarskem napredku zaostajati in zaostati.

Zaradi tega danes z zadoščenjem lahko povemo, da se je v tej zadevi nekaj spet zganilo in premaknilo. Župan Krof je namreč minuli pefek sklical pri Pavliču v Nonči vasi sestanek interesentov za komeljsko pot. Posvetovanju so prisostvovali tudi deželni poslanec Wit ter zastopniki okrajne agrarne oblasti v Celovcu višji vladni svetnik dr. Hecher, višji gradbeni svetnik dipl. ing. Eder in dipl. ing. Sturatz.

Sedemnajst kmetij naj bi bilo deležnih prekoristne približno 10 km dolge poti. Vzpelina nove poti naj bi nikjer ne presejala 10 odstotkov. Nova pot je trasirana v prvi etapi do kmeta Mlinarja v dolžini 2,5 kilometra, nadalje 3 km v drugi stopnji do kmeta Kužnika in končno 4,5 kilometra na Komeljski vrh do šole.

Deželni poslanec Wit je v svojem nagovoru poudaril, da bo nova pot bistvenega pomena za utrjevanje kmetijskih eksistenc na Komlju ter je zagotovil, da bosta deželna vlada in deželni zbor vse storila, da se v okviru dopolnilnega načrta poživi tudi ta obmejni kraj.

Izvolili so odbor gradbene skupnosti z Jurijem Trampušom, p. d. Drugom na Komlju in hkrati Kanavtom v Dobu na čelu. Med drugimi je v odboru tudi župan Krof. Poslanec Wit in župan Krof sta zagotovila kmetom, ki se borijo z gospodarskimi težkočami, vso v njunih močeh izvedljivo pomoč za uresničenje tega načrta.

Na obisku pri starosti našega kraja

Iz starih časov na Radišah in v okolici

Takrat so pili veliko žganja in „vuva“, to je piva. Žganje so kuhali in vuv varili skoraj povsod doma. V gostilnah pa so pili „Steinbier“, ki ga je varil Uri v Oličah pri Celovcu. Prvočino je to pivo stalo tri, pozneje pa širi krajcarje pol litra.

Tudi v ostalem se je vse močno spremenilo, odkar je Martin Wrulich vse spremembe opazoval od otroških let iz rodnega domačega polja. Izredno lep razgled ni le na celovško kotlino, mesto in dobršen del Vrbskega jezera, temveč tudi daleč po lepi naši koroški domovini. V njegovih mladih letih je bil Celovec mirno mesto, obdano z vseh strani s pisanimi polji in travniki ter s preprostimi kmečkimi vasmimi Št. Peter, Št. Rupert, Št. Martin in drugimi. Prav tako je bilo Vrbsko jezero obdano s preprostimi vasmimi, polji in livadami. Ta naravni mir se je čedalje bolj umikal. Mesto se je na vse strani močno razširilo, v njem so izginile vasi, polja in gozdovi in posebno se je razvijalo tudi ob Vrbskem jezeru.

Po prvi, še bolj pa po drugi svetovni vojni so nastala velika nova naselja in predmestja, kar daje vseh pokrajini čisto drugačno lice. Martinov oče je pripovedoval, da je bil Celovec v njegovi mladosti še veliko manjši. Na dan, ko je vozil prvi vlak v Celovec, so ljudje iz vseh vasi Radiš šli na „dvanajsto paje“ (skalo), ki se dviga nad prošnjiško cerkvijo v Podkrosu, od koder je lep razgled daleč naokoli, da so

videli to čudno novo reč, ki vozi s premo-gom in tako hitro. Tisti dan je bil velik nali-v s točo, ki je vse pobila. Ljudje so tarnali: Bog pomagaj, ste videli, kakšen je bil začetek te stvari, ne bo dobrega konca! Njegov oče in tudi on sta do konca prve svetovne vojne streljala z risanicami proti hudi megli. Zaradi tega so se kmetje v dolini, kakor jim mi pravimo Poljanci, hudovali češ, točo odvratača od Gur, zato pa „ščida“ megla vso točo nam Poljancem.

Veliko je tudi pripovedoval, koliko se je v političnem in narodnem življenju spremenilo v teku njegovega življenja. Slovenska beseda je bila v njegovi mladosti v vsakdanjem življenju v rabi ne le po vaseh, temveč tudi povsod po Celovcu, ker tudi večina meščanov, delavcev, trgovcev, obrtnikov in nižjih uradnikov je v vsakdanjem življenju govorila slovensko. Toda šola, ki bi morala služiti ljudstvu, je pod vodstvom po večini velenemško vzgojenega učiteljstva na vse načine odtujevala ukaželjno mladino slovenskim staršem. Liberalizem, ki se je tako bohotno razširil v drugi polovici preteklega stoletja prav v celovski in grabšlanski okolici in materializem, ki je poznal le osebo korist in dobičke, sta izpodkopavala temelje tisočletne zgodovine slovenskih prednikov, dedov in očetov ter doraščajočo mladino odtujevala in zavajala v nasprotni nemški tabor. Pod vplivom velenemške vzgoje, ob podpori predstavniki

Valentin Wrulich dopolni 9. februarja devetdeseto leto svojega življenja

kov javnega življenja in pod vodstvom nemških raznarodovalnih društev kot Schulverein in Südmärk je prišlo tako daleč, da tudi v cerkvah nekdanj slovenskih far Št. Peter, Št. Rupert, Št. Jakob ob cesti, Zrelec, deloma tudi Gospa Sveta, danes slovenska beseda nima več prostora in pravice.

(Nadaljevanje sledi)

1933—1939

EVROPA PRED VIHARJEM

II. Razmajani mejniki

Nov incident

Medtem je 7. septembra češkoslovaška vlada v želji, da bi dosegla mirno rešitev sudetskoneškega vprašanja, pripravila nov popustljivejši predlog za rešitev tega vprašanja, ki naj bi služil kot podlaga za pogajanje s sudetskoneško stranko. Ta predlog je bil tako popustljiv, da ga niti sudetski voditelji niso mogli tako odkloniti.

Toda nov incident je dal Nemcem priložnost, da so odklonili pogajanja s praško vlado. V Moravski Ostravi je bilo aretiranih 83 sudetskih Nemcev zaradi tihotapljenja orožja in vohunstva. Poslanci sudetskoneške stranke so odšli v Moravsko Ostravo, da bi na kraju samem preiskali zadevo. Prišlo

je do prepira s predstavniki češke policije, pri čemer je baje neki policijski uradnik udaril nekega poslanca z bičem. To je bil za sudetske naciste zaželjen izgovor, da so takoj prekinili pogajanja z vlado, „ki očitno ni gospodar položaja“.

Nemški tisk je dobil od propagandnega ministrstva povelje: „Naslove čez vso prvo stran in komentarje!“ In zopet se je s strani nemških časopisov vsulo žveplo in ogenj na „poživinjene Čehce“, „barbare“ itd. V Sudetih so organizirali nacisti vrsto protestnih demonstracij, ki pa so potekle brez večjih neredov.

Oborožena vstaja

Tiste dni so priredili nacisti v Nürnbergu veliko predstavo, ki so ji rekli „Velikonemški strankin kongres“. Noben od navdušenih udeležencev tega „kongresa“ ni slutil, da je bila to zadnja predstava te vrste.

Göring je grmel: „Neznosno je, da ta majhni, nekulturni ljudski drobec tam spodaj — nihče ne ve, od kod se je vzela — neprestano zatira in nadleguje kulturno ljudstvo.“

Hitler, ki je prav tedaj izdelal z generali dokončni načrt za „operacijo Grün“, je kronal svoj govor z naslednjimi grožnjami:

„Zastopnikom teh (zahodnih) demokracij lahko samo rečem... če ti izmučeni ljudje (mišljeni so bili sudetski Nemci) ne morejo najti nobene pravice in nobene pomoči, ju bodo dobili od nas... Pod nobenim pogojem pa ne bom privolil, da bi v neskončnem miru opazoval nadaljnje zatiranje nemških sonarodnjakov v Češkoslovaški... Nemci v Češkoslovaški niso niti brez obrambe niti zaščeni. To naj ve ves svet!“

Po tem Hitlerjevem hujskaškem govoru so se pričele še siloviteje demonstracije sudetskih Nemcev, ki so v mnogih krajih dobivale obliko oborožene vstaje. Pri poizkusih oboroženih nacistov, da bi zasedli carinarnice, že-

Chamberlain „rešuje mir“

Ze prej omenjeni prof. Burckhardt (po narodnosti Švicar), ki je bil tedaj visoki komisar Društva narodov za Gdansk, je pisal brisranskemu veleposlaniku v Švici pismo, v katerem mu je svetoval naslednje:

„Angleži naj čimprej pošljejo v Berlin nekoga, ki bo govoril v imenu britanske vlade. Toda nobene previsoke osebnosti, nobenega ministrskega predsednika, nobenega preveč ljudskega Angleža stare šole. Če pride Chamberlain, bodo ti neotesanci triumfirali in dejali: Anglež nam žre iz roke, čisto majhen je. Chamberlain je predober za te ljudi. Pošljejo naj kakšnega energičnega vojaka, ki zna po potrebi tudi kričati in tolči po mizi, maršala z mnogimi odlikovanji in brazgotinami...“

Kljub temu se je Chamberlain nenadoma odločil, da bo potoval k Hitlerju, da bi „rešil mir“. Tiste dni je zapisal v svoj dnevnik: „Mislim sem na tako nenavadno rešitev, da je Halifax (zunanjemu ministru) vzelo sapa, ko sem ga obvestil o svojem načrtu. Toda Henderson (britanski veleposlanik v Nemčiji) meni, da bi lahko ta obisk ob enajsti uri rešil mir.“

Med štirimi očmi

Sivi deževni oblaki se ves dan niso umaknili z neba. Po prihodu v Hitlerjevo „orlovsko gnezdo“ je povabil firer Chamberlaina takoj v svojo sobo na razgovor „med štirimi očmi“, ki mu je prisostvoval edino Hitlerjev tolmač Paul Schmidt. Spočetka je moral Chamberlain potrpežljivo poslušati Hitlerjevo dolgovozno govoričenje, ki mu ni hotelo biti konca. Svoj glas je posebno povzdignil, ko je dal duška svoji jezi na Beneša in Čehce. Da pri tem ni bil posebno natančen, kaže naslednja primerjava:

„Po ugotovitvah češkoslovaških oblasti so spopadi na sudetskem ozemlju zahtevali od 12. do 15. septembra skupno 28 smrtnih žrtev. Med njimi je bilo 12 sudetskih Nemcev, 11 pripadnikov češkoslovaških oblasti (policajev, orožnikov, en vojak) in 5 češkoslovaških civilistov.“

Hitler pa je trdil: „Kraje s tri tisoč prebivalci so napadli s strupenimi plini, število mrtvih presega tri sto. Jasn je, da takšnega početja ne more-

lezniške postaje, poštne urade in policijske stražnice, sta imeli obe strani smrtne žrtve. Tega nemirnega 13. septembra je opoldne proglasila češkoslovaška vlada v nemirnem področju obsedno stanje. Kot odgovor na ta ukrep je poslalo vodstvo sudetskoneške stranke praški vladi ultimatum, v katerem zahteva, naj v šestih urah umakne vso policijo s sudetskega ozemlja in ukine obsedno stanje.“

Vlada se seveda ni zmenila za ta ultimatum, temveč je pozvala Henleina, naj pride na pogajanja v Prago. Tedaj pa je storila Hitlerjeva vlada nekaj, kar je bilo v mednarodnem pravu dotlej neznano: aretirala je 150 Čehov in oseb „češke narodnostne pripadnosti“ v Nemčiji in zagrozila praški vladi, da bo talce postrelila, če bo ustreljen en sam Nемец na ozemlju, na katerem je češkoslovaška vlada proglasila obsedno stanje.

Prvi večji poizkus sudetskih Nemcev je doživel polom, posebno še zato, ker mnogi razumni Nemci niso hoteli sodelovati pri divljanju nacistov. V Sudetih sta bila obnovljena — vsaj na zunaj — mir in red. V vodstvu sudetskoneške stranke je bilo opaziti vsepložno nervozo, zakaj vstaja je organizirala v prepričanju, da bo nemška vojska takoj vkorakala, kar se pa tedaj še ni zgodilo.

Chamberlain je 14. septembra sporočil Hitlerju, da je spričo kritičnega položaja pripravljeno prileteti v Nemčijo in se z njim pogovoriti o možnostih mirne rešitve spora. Hitler mu je odgovoril, da ga je pripravljen sprejeti 15. septembra na svojem gradu v Obersalzbergu. In tako je nastopil sedemdesetletni naivni miroljubni stavec z legendarnim dežnikom prvo potovanje z letalom v svojem življenju.

Čeprav je bilo nebo oblačno in na nekaterih mestih zelo viharno, je Chamberlain dobro prestal polet. Na poti od letališča do kolodvora ga je prebivalstvo prisrčneje pozdravilo kot leto dni prej Mussolinija. Vožnja v posebnem vlaku je vodila Chamberlaina mimo neskončnih transportov z vojniki, orožjem in grozečimi topovskimi cevmi.

„Takoj sem opazil,“ je pisal Chamberlain pozneje, „da je bila situacija mnogo bolj kritična kot sem mislil. Videl sem, da so bile Hitlerjeve čete, tanki in topovi pripravljene, da se na eno samo njegovo besedo vržejo na Čehce. Bilo mi je jasno, da je treba naglo ukrepati.“

Hitler pa je pričel še z enim razlogom: „Zdaj sem star 49 let in želim svoje ljudstvo, če bo zaradi češkoslovaškega primera zapleteno v svetovno vojno, popeljati skozi krizo v polni moški dobi in ne želim te naloge izvesti v visoki starosti ali pa jo prepustiti svojemu nasledniku.“

Ko je prišel Hitler spet na svojo priljubljeno tezo, da mora biti češkoslovaški problem rešen „tako ali tako“, je Chamberlainu končno pošlo potrpljenje.

„Če sem vas prav razumel, ste trdno odločeni, da napadete Češkoslovaško. Če je tak

vaš namen, zakaj ste me sploh povabili semkaj? V takšnih okoliščinah je zame najbolje, če takoj zopet odpotujem. Zdi se, da vse skupaj nima nobenega smisla več.“

Hitler se je obotavljal in se kmalu pomiril. Prešel je na pravico do samoodločbe narodov in na praktične možnosti za mirno odcepitev sudetskega ozemlja od Češkoslovaške. Če bi Anglija priznala to vprašanje za temelj na-

Angleško-francoski predlog

Medtem ko se je okoli osme ure zvečer Chamberlain zaskrbljen vračal v svoj hotel, je Hitler poklical k sebi Ribbentropa in druge najožje sodelavce in jim opisal svoje razgovore z britanskim ministrskim predsednikom. Mel si je roke, kakor da mu je uspela dobra kupčija. Dajal je vtis kramarja, ki je pretental svojega nasprotnika.

Chamberlainu je uspelo samo nekaj: pridobil je na času. Odletel je nazaj v London. Že 18. septembra sta britanska in francoska vlada poslali predsedniku Benešu poslanico, v kateri je med drugim rečeno:

„Prepričani smo, da je po zadnjih dogodkih nastopil trenutek, ko področja v Češkoslovaški republiki, ki so po večini naseljena z Nemci, ne morejo ostati več v mejah češkoslovaške države, ne da bi bili ogroženi interesi Češkoslovaške in evropski mir. Spričo takega stanja sta obe državi prisiljeni ugotoviti, da je mogoče ohraniti mir in zavaro-

„Domov v rajh!“

Hitler seveda ni držal križem rok. V Berchtesgadnu je omenil Chamberlainu, da imajo tudi Madžari, Ukrajinci in v Češkoslovaški živeči Poljaki „določene zahteve do češkoslovaške vlade“, toda on, Hitler, „seveda ne more govoriti v njihovem imenu“. Toda njegovi diplomatki so razpredli živahno diplomatsko dejavnost. Nemški odpravnik poslov v Varšavi in poslanik v Budimpešti sta ukrenila „potrebne korake“ in brž sta obe vladi postavili tudi s svoje strani zahteve do češkoslovaške države in izrazili pripravljenost, da bi „tudi z orožjem branili svoje interese v Češkoslovaški“. Nemški veleposlanik v Pragi je prejel brzovjavo, naj se takoj poveže s separatističnimi krogi na Slovaškem, ki naj brž zahtevajo avtonomijo.

Zdaj so Hitlerju prišli prav ti zavezniki, ker na Češkoslovaškem samem ni bilo nobe-

Vojna po tisku in etru

Nemški radio in tisk pa sta videla razmere v Sudetih drugače. „Völkischer Beobachter“ je objavil na prvi strani velike naslove, kot: „Praška demokracija“ se pogreza v krvi in grozotah“ (17. septembra); „Moskva oborožuje češke kaznjence“ (18. septembra); „Praga grozi Evropi z vojno“ (19. septembra).

Nemški odpravnik poslov je poročal 17. septembra v Berlin: „Že dalj časa ni bilo pomembnejšega spopada“. „Völkischer Beobachter“ pa je poročal: „Trideset novih žrtev čeških morilskih strelcev“, „Krvavi pokol“ (15. septembra); „Brezprimerna grozodejstva čeških morilskih banditov“, „Neverjetna bestialnost“ (17. septembra).

22. septembra je poročal nemški odpravnik poslov v Berlinu: „Po poročilih iz Cheba, Libereca, Brna in Košic vlada v teh krajih popoln red“, „Völkischer Beobachter“ pa je poročal: „Najmanj 50 do 60 mrtvih v Chebu“, „Češke tolpe pijane krvi!“ (21. septembra); „Karlove Vary, Marianske Lazne in Františkovy Lazne naj bi zletele v zrak“, „Boljševiško uničevanje“, „V Chebu v treh urah umorjenih šestnajst Nemcev“ (22. septembra).

S takšnimi poročili je nacistična vlada sicer lahko razburila nemško prebivalstvo, toda v samih Sudetih je napravila takšna lažna propaganda le slab vtis, tako da je moral odpravnik poslov v Pragi dvakrat opozoriti nemško vlado na neresničnost poročanja nemškega tiska in radia. 17. septembra je brzovjavil zunanjemu ministrstvu: „Vera v zanesljivost radia je omajana...“, 20. septembra pa je sudetsko-nemško vodstvo veleposlanstvo „naravnost rotilo“, naj nekaj stori, da bi „nemški radio bolj stvarno poročal o stanju v tej deželi“.

Posledica te hujskaške kampanje ni bila vstaja sudetskih Nemcev, temveč izbruh psihoze strahu, ki je privedla v posameznih predelih do izseljevanja in bega, posebno žena in otrok.

daljšnih razgovorov, potem se bodo razgovori lahko nadaljevali.

Razgovor je trajal že dve uri. Chamberlain je izrazil svoje zadovoljstvo, da sta končno po dveh urah le prišla do jedra razgovora. Pristavil je, da priznava sudetskemu Nemcem pravico do samoodločbe, vendar se mora še prej pogovoriti s svojo in francosko vlado. Kljub temu se lahko že zdaj pogovorita o odcepitvi Sudetov od Češkoslovaške. Kot protiuslugo je obljubil Hitler, da ne bo „če bo le mogoče“, dal vojski povelja za vkorakanje, „tudi če bi prišlo na meji do popolnoma nemogočega stanja“.

vati življenjske interese Češkoslovaške le tedaj, če bo češkoslovaška vlada ta področja odstopila Nemčiji.“

Obe sili sta se zavezali, da prevzameta mednarodno garancijo novih meja češkoslovaške države proti neizzvanemu napadu.

Predsednik Beneš se je tri dni upiral, da bi sprejel takšno rešitev. 21. septembra pa je popustil. Poslal je zapadnima silama noto, v kateri je izjavil:

„Češkoslovaška vlada je zaradi okoliščin in na pritisk francoske in angleške vlade z obžalovanjem prisiljena sprejeti francosko-angleške predloge. Vlada češkoslovaške republike z žalostjo ugotavlja, da je pri sestavljanju teh predlogov poprej nihče ni vprašal za mnenje.“

Chamberlain je plačal za mir visoko ceno. Zdelo se je, da je rešil mir, toda s francoskim predsednikom Daladierom sta izgubila ugled pri svetovni javnosti.

nih nemirov. 15. septembra je izdal Konrad Henlein proklamacijo, ki se je končala z besedami: „Hočemo domov v rajh! Bog nas blagoslovi v našem pravičnem boju!“ Toda pričakovanih nemirov ni bilo. Henlein je še brž pozval svoje rojake, naj primejo za orožje, nato pa je s svojimi najožjimi sodelavci pobegnil v Nemčijo, s čimer je geslo „Domov v rajh“ uresničil vsaj za svojo osebo.

Sudetski Nemci so umik svojega voditelja razumeli kot beg. Med hitlerjevci je zavladala zmeda, med preostalimi voditelji sudetskoneške stranke pa je prišlo do razkola: en del je hotel slediti Henleinovemu pozivu in je hotel zanetiti revolucijo, drugi del pa je pozival k miru in redu. Praška vlada je ostala gospodar položaja; celo v takšnih nacističnih gnezdih, kot so Aš, Cheb in Karlovy Vary, je vladal popoln mir.

Chamberlain drugič v Nemčiji

Preden je imel Hitler svoj drugi razgovor s Chamberlainom, je poklical k sebi madžarska ministra Imredya in Kanyo in jima očital neodločnost. Poudaril je, da je trdno odločen rešiti „češko vprašanje“, pa čeprav bi zaradi tega izbruhnila svetovna vojna.

„Napočil je najugodnejši trenutek za Madžarsko, da intervenira, sicer pozneje ne bom mogel zastopati njenih interesov“, je vpil Hitler in pristavil, naj Madžari takoj nastopijo s svojimi ozemeljskimi zahtevami do Češkoslovaške, pri tem pa naj ne dajo nobenih garancij za morebitne nove meje. Imredya je presenetila Hitlerjeva nuja in je privolil, da bo takoj izvedel vse potrebne vojaške priprave. Hitler jima je zagotovil, da bo ob Chamberlainovem obisku „brutalno“ zastopal nemške interese. Po njegovem mnenju je najboljša rešitev vsega „češkega vprašanja“ v vojaški akciji. Tudi poljskega veleposlanika je nacistična vlada pozvala, naj natančneje precizira poljske zahteve do Češkoslovaške.

22. septembra je prispel Chamberlain ponovno v Nemčijo.

(Nadaljevanje sledi)

